

Krekova življenjska pot

Janez Evangelist Krek se je rodil 27. novembra 1865 pri svetem Gregorju nad Sodražico. Ljudsko šolo je obiskoval pri očetu v Komendi in kasneje v Škofji Loki, leta 1884 je maturiral na Prvi državni gimnaziji v Ljubljani. Po maturi je vstopil v ljubljansko bogoslovje. Leta 1888 je bil posvečen v duhovnika. Po posvetitvi ga je ljubljanski škof Jakob Missia poslal na višji teološki študij na Dunaj. Tu se je temeljito seznanil z mladim krščansko socialnim gibanjem in se hkrati še izpopolnjeval v znanju tujih jezikov. Leta 1892 je končal študij z doktorsko tezo *De spiritu et caractere s. Pauli apostoli*. Po končanem študiju je za kratek čas opravljal službo kaplana v Ribnici, že avgusta istega leta pa je postal stolni vikar v Ljubljani in od 1892 poučeval filozofijo kot docent v ljubljanskem bogoslovju. Leta 1895 je zasedel novo ustanovljeno stolico za fundamentalno teologijo in tomistično filozofijo, na kateri je aktivno deloval vse do upokojitve leta 1916.

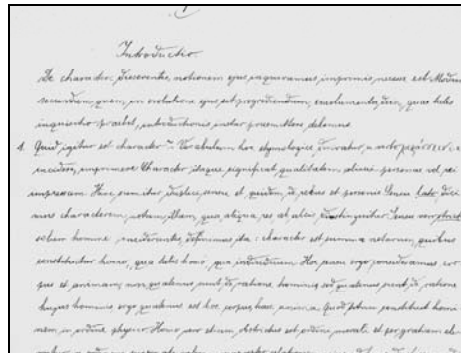
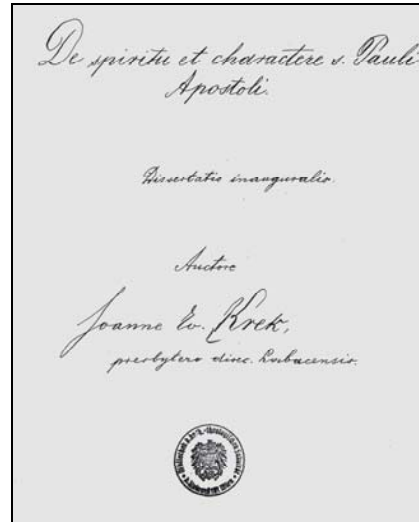
Za državnozbornskega poslanca je bil prvič izvoljen 1897, vendar ga delo v dunajskem parlamentu ni zadovoljilo, zato je oktobra 1900 odklonil ponovno kandidaturo, saj je menil, da je delo v domovini bolj potrebno. Leta 1901 je bil izvoljen v kranjski deželni zbor, katerega član je ostal po ponovnih izvolitvah 1908 in 1913 vse do smrti. Umrl je 8. oktobra 1917 v Št. Janžu na Dolenjskem, pokopan je v Ljubljani.

Krek je bil nadarjen za pisanje in za znanstveno delo, da bi bil lahko pridobil ugledno mesto v slovenskem literarnem in znanstvenem delu. Toda takšno »kabinetno delo ni prijalo njegovi naravi«. Bil je profesor v ljubljanskem bogoslovju in to dober profesor kakor so priznali vsi njegovi učenci. Pisal je razlago svetega pisma (znane zgodbe sv. pisma, ki jih je za Mohorjevo družbo začel pisati Frančišek Lampe).

Napisal je okoli 6.000 časopisnih člankov, knjigo *Črne bukve kmečkega stanu* (1895) in okoli 600 strani obsegajoče delo *Socializem* (1901). Toda Kreku ni šlo za to, da množi število slovenskih knjig in prosvetnih brošur, marveč da pove svojo misel o perečih nravnih, družbenih in narodnih vprašanjih ter pokaže pot k izboljšanju. Bil je naravnost genij neposrednega dejanja in vplivanja. (po wikipedii)

Zgodbe Svetega pisma, ki so izšle leta 1902 (I. del Frančišek Lampe, II. Del J. E. Krek), so celo stoletje spremljale Slovence.

De spiritu et caractere s. Pauli Apostoli. Dunaj 1892

Naslovnica in uvodna str. Krekove disertacije z dunajske univerze (priskrbel dr. Miha Šimac)

V času praznovanja 100-letnice smrti je bil posnet film o Kreku z naslovom **Revolucionar v talarju**
<http://4d.rtvslo.si/arhiv/dokumentarni-filmi-in-oddaje-kulturno-umetniški-program/174495515>
pri katerem so sodelovali profesorji Teološke fakultete, med drugimi dr. Bogdan Kolar, dr. Janez Juhant, dr. Miha Šimac in dr. Igor Bahovec.

Pripravila: dr. Fanika Krajnc-Vrečko

Univerza v Ljubljani

Teološka fakulteta. Enota v Mariboru

Razstava

Ob 100-letnici smrti
dr. Janeza Evangelista Kreka

Teolog biblicist, krščanski socialist, slovenski politik, publicist in časnikar

Avtorici razstave:
Fanika Krajnc-Vrečko in Marjetka Tuš

Teološka knjižnica Maribor
Slomškov trg 20

oktober - december 2017

Izbrana Krekova dela

Črne bukve kmečkega stanu. V Ljubljani: samozal., 1895.

Socializem. V Ljubljani: Slovenska krščansko-socialna zveza, 1901.

Izbrani spisi. Zv. 1, Mlada leta. V Ljubljani : Društvo Dr. Janez Ev. Krek, 1923.

Izbrani spisi. Zv. 2, Prvih pet let javnega dela. Prevalje: Družba sv. Mohorja, 1927-1929.

Izbrani spisi. Zv. 3, Socializem. V Ljubljani: Jugoslovanska tiskarna, 1925.

Izbrani spisi. Zv. 4, Prvikrat v državnem zboru. V Celju: Družba sv. Mohorja, 1933.

Izbrani spisi. Zv. 5, Življenje in delo v letih 1900 do 1907. Celje: Mohorjeva družba, 1993.

Leposlovna dela:

Turški križ. Tri sestre. V Selcih: Katoliško slov. izobraževalno društvo, 1910.

Sveta Lucija. V Dražgošah: Izobraževalno društvo, 1913.

Ob vojski. V Ljubljani: Katoliška bukvarna, 1918.

Cigan - Čarovnik. V Ljubljani: Družba sv. Mohorja, 1927.

Sv. Ciril in Metod stopita na slovansko zemljo. V Ljubljani: Družba sv. Mohorja, 1927

Vera in družba

Oj, koliko sem jih poznal, ki so živele samo v mislih nase, katere je vodila samo napuhnjena samozavest. Vse delavsko gibanje, ki požira toliko in toliko zdravih in čilih moči, ima za svoj temelj neumni napuh. Brez Boga hočejo osrečiti sebe in druge z lastnimi močmi. Oj, da bi bili poleg nesreče vsaj toliko srečni, kakor sem jaz sedaj, da bi imeli - četudi na smrtnem ležišču - priliko, premišljevati revščino človekovo in očetovsko ljubeznivo božjo previdnost! Želel bi si še mednje, da bi jim oznanjeval resnico, da bi jim mreže snel z oči, ki jim jemljejo vid!

(Izpoved delavca, ki se vrne h krščanstvu; Povest Iz nove dobe; Izbrani spisi II, str. 183.)

Vera in slovanske zadruga

Ob koncu pa poudarjamo: Te lepe plodove slovanske narave je ublažila in oživljala samo Kristusova vera in dobri, za svoj poklic vneti katoliški duhovniki. Pomen svečnikov pri združenem življenju je bit pomen očeta, ki po večnih zakonih presoja in ureja človeške zmede, pomen voditelja, ki sam živeč med ljudstvom, zasaja na prstena tla nebeško cvetje vere, upanja in ljubezni, oznanjujoče bodočo neminljivo srečo po življenja borbi. Liberalizem je odtujil srca Bogu in Cerkvi in s tem jih je odtujil tudi pozemskemu blagostanju. Zgodovinopisci brez izjeme potrjujejo, koliko je storila Kristusova vera za gospodarski razvoj vseh narodov; in prav to pišejo tudi na slovanskem jugu.

(Črne bukve 1895, str. 195)

Krekovo pojmovanje naroda

Iz naroda izvirajo tudi narodne pravice: Vsak narod ima pravico obstoja in nihče mu ne sme te pravice kratiti. Dolžnost do naroda je ljubezen in delo za narod. Ta se ne izčrpa v napitnicah in zanosnem govorjenju o narodni politiki, pač pa v izvrševanju narodne dolžnosti. Krek je rad očital liberalcem, da se njihova narodnostna navdušenost razodeva le v besedah. Zanj je bit idealen nosilec narodne zavesti preprost človek, ki ohranja narodne svetinje in spolnjuje narodne dolžnosti, ne da bi prav poznal pojem narodnosti. Glede odnosa med državo in narodom pa Krek pravi:

»Pravic, ki jih ima narod, ne more dobiti od države. To načelo, da država daje pravice narodom, ni pravo. Država ima samo dolžnost pravice narodov varovati, ker so narodove pravice prvotnejše kakor država. To pa je mogoče le v ljudski državi. Načelo, po katerem hoče neka narodnost sebe spraviti na površje s pomočjo vlade, je krivično in je mogoče le v absolutistični in birokratski državi.«

(Dostavki Sociatizmu, str. 49.)

Narodno socialni načrt

Organiziranje nižjega ljudstva je pa nemogoče, če ne vidijo ljudje brž vidnih uspehov združevanja. Denimo semkaj zgled! Kmetijske družbe store gotovo mnogo dobrega. A oprijemljejo se jih le nekateri - izobraženejši, gospodarsko trdnejši kmetje. Zboljšanje zemljišč z umetnimi gnojili, obdelovanje s stroji, povzdiga sadjarstva in živinoreje je pa manjšim in srednjim kmetičem menda pa tako potrebna kot večjim. Po konsumnega društva ugodnostih povabljeni, se nauče tudi najmanjši skupnega duha in s tem upanja boljših časov in želje po napredku. V tem tiči zasnutek nove boljše dobe za vse delovne stanove. Gotovo je s tem združena tudi vedno večja politična izobrazba, edino krepkejša samozavest, ki pa ne sme biti samo strankarskega značaja, marveč splošno politično okrepitve ljudstva v boju za njegove narodne, politične in gospodarske pravice. Tako se pripravlja, da se sedanje žalostne politične razmere kdaj preustroje, da na mestu centralnega parlamenta nastopi po avtonomističnem načelu urejeno zastopstvo narodov, stanov in upravnih skupin. Druge poti ne poznamo.

(Glasnik V, št. 1; prim. Slovenec 1899, št. 11; Izbrani spisi IV, str. 124)

Božji blagoslov in delo

Delu je treba tudi nekega višjega oblaženja, sicer človeka otopi; zraven mu je pa tudi treba uspeha, in ta uspeh ni v rokah človeških, marveč v rokah tistega gospodarja, ki je ustvaril človeka za delo, in za kazen za greh primešal njegovemu delu - trpkost in težave. Delu je treba blagoslova... - Božji blagoslov se pa mora ohraniti z dobrimi deli. Ne samo zase, ne samo za svoje najbližje, marveč za družbo človeško, za svoje brate in sestre delati, mora biti delujočemu namen, da se delo osladi in pokaže v nekem višjem prazničnem sijaju.

(Povest Iz nove dobe; Izbrani spisi II, str. 162)